

The article considers the liberalization of economic efficiency systems. Research conducted from the standpoint of the impact of liberalization on the scale of cooperative sector of the national microeconomic system. Based on analysis of the processes of liberalization in the studied sector of the national economy at the forefront detection nature of the impact of so-called exo- and endoliberalization processes on the efficiency of cooperative systems. The values (in general methodological level) of such parameters as the organizational and economic effects of liberalization.

Keywords: liberalization, the cooperative sector, the economic costs, the macroeconomic system.

УДК 658.114

Доц. А.М. Штангрет, д-р екон. наук –
Українська академія друкарства

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

Шляхом узагальнення наукового доробку вітчизняних і зарубіжних науковців обґрунтовано потребу удосконалення та відповідно до фактичних умов та специфіки господарської діяльності сформовано методичні засади оцінювання рівня економічної безпеки підприємств авіаційної галузі. Результатом дослідження став алгоритм побудови системи моніторингу та модель оцінювання рівня економічної безпеки, можливість застосування яких було апробовано стосовно сформованої сукупності підприємств авіаційної галузі.

Ключові слова: авіаційна галузь, економічна безпека, моніторинг, оцінка.

Постановка проблеми. Всупереч важливості розвитку високотехнологічного сектору для вітчизняної економіки, загальноекономічна нестабільність, низький рівень добробуту населення, інфляційні процеси, зростання міжнародної конкуренції та ін. фактори стали причиною кризового стану більшості авіаційних підприємств, а отже, критично низьким став рівень їх економічної безпеки.

Забезпечення економічної безпеки підприємств авіаційного галузі низку ключових відмінностей, які потребують особливої уваги як зі сторони власників та працівників керівної ланки, так і держави, адже наявність та рівень авіації сьогодні, фактично, визначає місце країни у світовому співтоваристві, є індикатором її економічного розвитку та стимулює формування економіки знань [8-11]. Зважаючи на зазначене, найбільш важливу роль у процесі управління економічною безпекою повинна відігравати комплексна система економічної безпеки кожного окремого авіаперевізника, а відтак існує реальна потреба в удосконаленні такої системи, зокрема стосовно оцінювання фактичного рівня безпеки.

Аналіз публікацій. Розробці питань щодо підтримки достатнього рівня економічної безпеки підприємства багато уваги приділяють вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: Л. Абалкін, В. Абрамов, В. Андрійчук, О. Ареф'єва, О. Барановський, О. Білорус, З. Варналій, О. Власюк, В. Воротін, Т. Васильців, В. Горбулін, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, О. Захаров, Н. Куркін, О. Ляшенко, В. Мунтіян, Є. Олейніков, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, Н. Рєвєрчук, В. Тамбовцев, М. Флейчук, О. Черняк, М. Швець, В. Щелкунов, Л. Шемаєва, С. Шкарлет, В. Шликов, О. Шляйфер та інші.

Дослідженням поточного стану та ключових проблем розвитку підприємницьких структур авіаційного комплексу як одного з провідних секторів економіки України займаються такі науковці, як: О. Андросова, В. Бадрак, М. Висоцька, В. Загорулько, О. Ільєнко, Г. Кривов, І. Козлюк, Ю. Кулаєв, С. Петропавловська, І. Садловська, С. Соколенко, С. Салига, Є. Сич, В. Матвеев, В. Щелкунов та інші.

Віддаючи належне науковій та практичній значущості праць зазначених вчених, необхідно зазначити, що у вітчизняній літературі та практиці господарювання підприємств авіаційної галузі дотепер належного не висвітлені важливі питання щодо забезпечення їх економічної безпеки.

Метою роботи є дослідження існуючого наукового доробку та на основі цього – розроблення та апробація системи оцінювання рівня безпеки підприємств авіаційної галузі.

Виклад основного матеріалу. Наявність значної кількості загроз, які істотно впливають на рівень безпеки потребують удосконалення системи управління економічною безпекою. Одним із шляхів вирішення цієї складної проблеми є оцінювання рівня безпеки через створення на підприємстві ефективної системи моніторингу, яка дала б змогу отримувати оперативну інформацію та на основі неї розробляти та реалізовувати відповідні управлінські рішення в системі економічної безпеки підприємства.

Насамперед, потрібно зазначити, що саме поняття "моніторинг" (рос. *мониторинг*, англ. *monitoring*, нім. *monitoring*) означає безперервне стеження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або тенденції розвитку [5]. Тобто саме створення системи моніторингу економічної безпеки і повинно сприяти вирішенню окресленої проблеми.

За результатами здійсненого дослідження наукових джерел було виявлено наявність достатньо великої кількості методик, які частково використовують для цілей визначення рівня безпеки [1-4; 6-7], але які мають істотні недоліки і не передбачають створення системи моніторингу, яка систематично надавала б інформацію про рівень поточної безпеки, а також не враховують специфіку функціонування підприємств певного виду діяльності.

З метою оцінювання рівня безпеки підприємств авіаційної галузі розроблено систему моніторингу, яка враховує визначені та охарактеризовані недоліки та полягає в удосконаленні ресурсно-функціонального підходу (рис. 1).

На першому етапі, відповідно до розробленого алгоритму, були визначено критерії оцінки рівня безпеки шляхом виділення її чотирьох рівнів: "максимальний", "нормальний", "мінімальний" та "критичний".

"Максимальний" – характеризує стан підприємства, коли рівень безпеки є найвищим стосовно економічної безпеки чи її окремої функціональної складової, або відносно окремого індикатора, значення якого є вищим за середній по галузі. "Нормальний" – визначає стан підприємства, коли рівень безпеки стосовно економічної безпеки в зальному, її окремої функціональної складової або ж певного індикатора відповідає середньогалузевому рівню або теоретично виправданому значенню для підприємств певного виду діяльності. "Мінімальний" – вказує на зниження рівня безпеки та водночас зростання небезпеки, сто-

совно економічної безпеки підприємства, нижче значення певного індикатора за загальногалузевий рівень, наявність ознак кризового явища та ситуації стосовно певної функціональної складової. "Критичний" – відповідає стану підприємства, коли рівень небезпеки є критично високим, значення окремих індикаторів засвідчують наявність ознак кризового стану.

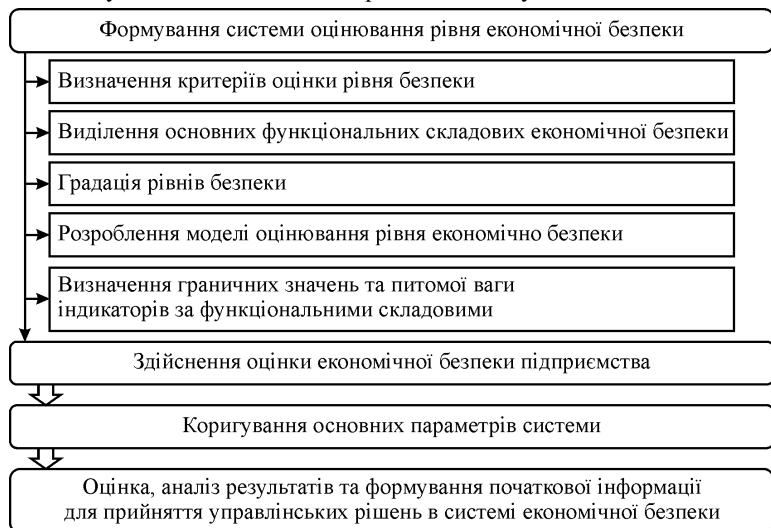

Рис. 1. Алгоритм формування системи моніторингу економічної безпеки підприємства

На другому етапі було визначено перелік ключових, для підприємств авіаційної галузі, складових економічної безпеки та їх питому вагу в загальній сукупності (табл. 1).

Табл. 1. Градація функціональних складових економічної безпеки підприємств

Функціональна складова	Питома вага
Фінансова	0,35
Техніко-технологічна	0,20
Кадрова	0,35
Силова	0,05
Інформаційна	0,05
Разом	1,0

На третьому етапі визначено шкалу оцінювання певного рівня безпеки стосовно кожного окремого індикатора та економічної безпеки підприємства загалом (табл. 2).

Табл. 2. Шкала оцінки рівня безпеки

Рівень безпеки	Оцінка в балах
Максимальний	7,5-10,0
Нормальний	5,0-7,5
Мінімальний	2,5-5
Критичний	0-2,5

Грунтуючись на попередніх етапах, розроблено загальну модель оцінювання рівня економічної безпеки підприємств авіаційної галузі (рис. 2).

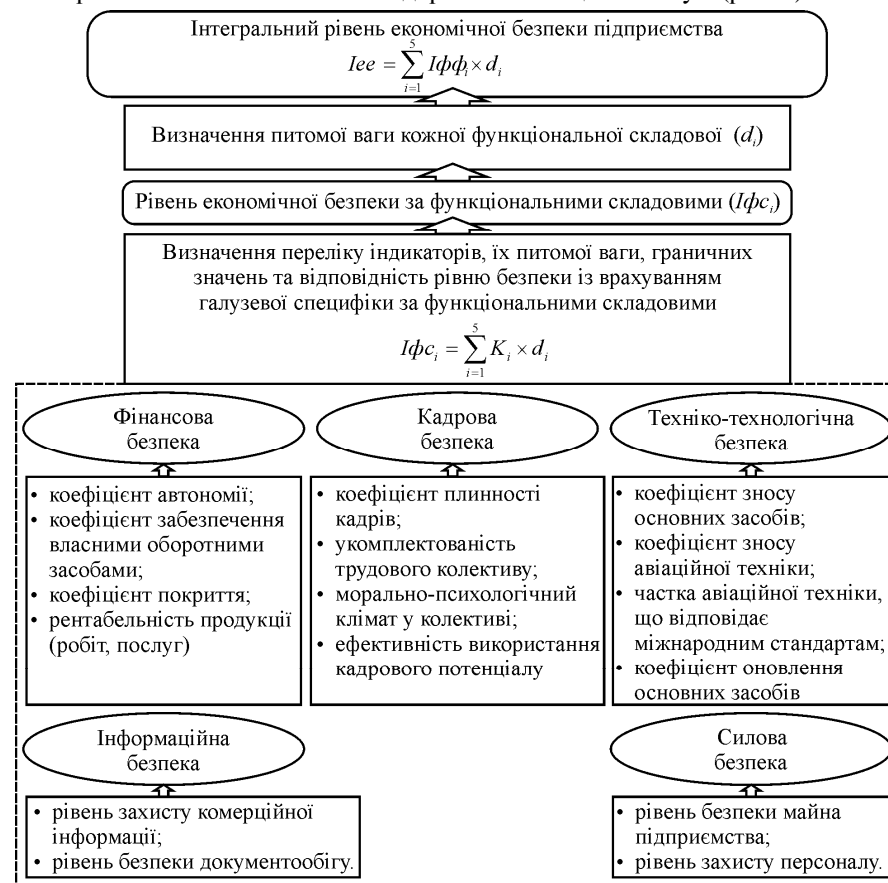

Рис. 2. Модель оцінювання рівня економічної безпеки підприємств авіаційної галузі

Розроблена нами методика була апробована на сформованій вибірці підприємств. До вибірки увійшли: "Авіакомпанія "Авіалінії України" ("АК "Авіалінії України"), "Авіакомпанія "Національні авіалінії України" ("АК "НАУ"), "Дніпроавіа", Державне підприємство Міністерства оборони України "Українська авіаційна транспортна компанія" ("УАТК"), "Авіакомпанія "Одеські авіалінії" ("АК "Одеські авіалінії"), "Авіалінії Харкова", "Рівне Універсал – Авіа". Зроблену вибірку можна охарактеризувати таким чином: перші три авіакомпанії належать до лідерів вітчизняного ринку і систематично здійснюють міжнародні перевезення; четверта – державне підприємство, яке належить Міністерству оборони і спеціалізується на транспортних перевезеннях; останні три позиції займають регіональні авіакомпанії. Узагальнення результатів оцінки рівня безпеки представлено графічно на рис. 3.

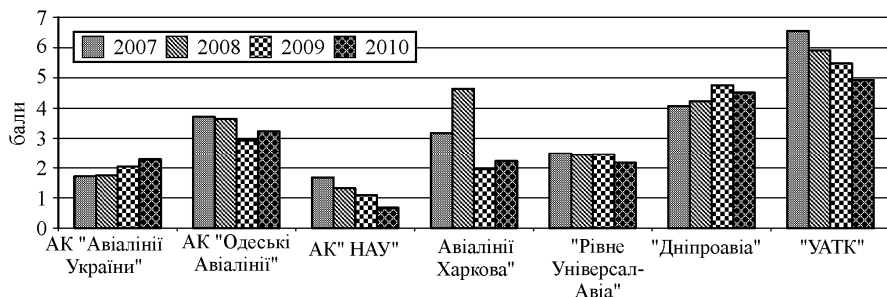

Рис. 3. Динаміка загального рівня економічної безпеки

Рівень економічної безпеки більшості з досліджуваних підприємств був ідентифікований як "критичний" (0-2,5 балів за шкалою) та "мінімальний" (2,5-5,0 балів), а "нормальний" (5,0-7,5 балів) лише "УАТК", що і обумовлює потребу удосконалення управління економічною безпекою.

Висновки.

По-перше, розроблені методичні засади оцінювання рівня безпеки враховують специфіку господарської діяльності підприємств авіаційної галузі.

По-друге, моніторинг базується на вдосконаленні ресурсно-функціонального підходу та визначенні рівня безпеки лише стосовно тих функціональних складових, які є пріоритетними для підприємств авіаційної галузі.

По-третє, здійснення оцінки відповідно до розробленої методики дає змогу отримати найбільш якісні та об'єктивні результати у вигляді чітко визначеного загального рівня економічної безпеки та наявності загроз та ознак кризи за окремими функціональними складовими.

Література

1. Бандурка О.М. Основи економічної безпеки : підручник / О.М. Бандурка, В.С. Духов, К.Я. Петрова, І.М. Червяков. – Харків : Вид-во НУ внутр. справ, 2003. – 236 с.
2. Бендиков М. Економіческа безпеасность наукоемких производств / М. Бендиков, Е. Хрусталеv // Вопросы экономики : теорет. и научно-практ. журнал. – 1999. – № 9. – С. 9-11.
3. Ковалев Д. Економическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины : политико-эконом. журнал. – 1998. – № 10. – С. 48-51.
4. Козаченко А.В. Методические основы оценки уровня экономической безопасности предприятия / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарев // Региональные перспективы. – 2000. – № 2-3. – С. 104-106.
5. Моніторинг в економіці / Вільна енциклопедія. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://uk.wikipedia.org/wiki/Моніторинг_в_економіці
6. Основи економіческой безопасности (государство, регион, предприятие, личность) / под ред. Е.А. Олейникова. – М. : Изд-во Бизнес-ИНТЕЛ-Синтез, 1997. – 278 с.
7. Сухорукова Т. Индикаторы ресурсной безопасности предприятия / Т. Сухорукова // Бизнес-Информ. – 1998. – № 6. – С. 44-47.
8. Штангрет А.М. Ключові передумови забезпечення економічної безпеки підприємств авіаційної галузі / А.М. Штангрет // Проблеми системного підходу в економіці. – 2011. – № 2. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_1/index.html
9. Штангрет А.М. Моделювання загроз для економічної безпеки підприємств авіаційної галузі / А.М. Штангрет // Ефективна економіка. – 2011. – № 5. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.nbuu.gov.ua>
10. Штангрет А.М. Теоретико-методологічні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємств авіаційної галузі / А.М. Штангрет // Ефективна економіка. – 2011. – № 6. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.nbuu.gov.ua>
11. Штангрет А.М. Управління економічною безпекою підприємств авіаційної галузі : монографія / А.М. Штангрет. – Львів : Вид-во Укр. акад. друкарства, 2011. – 272 с.

Штангрет А.М. Теоретико-методические основы построения системы мониторинга экономической безопасности предприятий авиационной отрасли

Путем обобщения научных разработок отечественных и зарубежных ученых обоснована необходимость усовершенствования и в соответствии с фактическими условиями и спецификой хозяйственной деятельности сформированы методические основы осуществления оценки уровня экономической безопасности предприятий авиационной отрасли. Результатом исследования стал алгоритм построения системы мониторинга и модель оценки уровня экономической безопасности, возможность применения которых была апробирована по сформированной совокупности предприятий авиационной отрасли.

Ключевые слова: авиационная отрасль, экономическая безопасность, мониторинг, оценка.

Shtangret A.M. Theoretical and methodological basis for building a monitoring system of economic security aviation industry

In an article by summarizing scientific results of domestic and foreign scholars, the necessity of improvement and in accordance with the actual conditions and specific economic activity generated methodological framework to assess the level of economic security aviation industry. The research was an algorithm for constructing a model system for monitoring and evaluation of economic security, the possibility of which was tested in relation to the existing set of aviation industry.

Keywords: aviation industry, economic security, monitoring, evaluation.

УДК 336.113:342.4

Проф. Б.А. Карпінський, канд. екон. наук –
Львівська державна фінансова академія

**ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПАТРІОТИЗМ НАЦІЇ ЯК ОСНОВА
ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ
(ЧАСТИНА I)**

Розглянуто сутність державотворчого патріотизму з позиції податкової домінанти. Вперше здійснено порівняльний аналіз конституцій щодо фінансового забезпечення державотворення. Проаналізовано еволюцію підходів до кількісної складової в українських конституціях. Вперше акцентовано увагу на тому, що нині не просто зменшується чисельність громадян України – найголовніше, з позиції стратегічних можливостей держави, зменшується чисельність платників податків. Обґрунтовано потребу введення в Конституцію України принципової парадигми щодо державотворчого патріотизму нації з позиції податкової домінанти.

Ключові слова: державотворчий патріотизм нації, фінансове забезпечення, конституційний лад, фінансові ресурси, податки, оподаткування, платники податків.

Вступ. Сучасне державотворення нерозривно пов'язане з реальними можливостями фінансового забезпечення благополуччя й соціального розвитку населення. На кожній стадії циклічного розвитку держави виникають властиві часу проблемні питання, які стосуються потреби у залученні до їхньої реалізації фінансових ресурсів. Важливе місце для наповнення державної скарбниці відводиться конституційним засадам, які загалом мають створювати законодавчу основу для фінансового забезпечення цілей розвитку держави. Водночас, конституційні засади безпосередньо пов'язані з конституційним ладом, який вони формують.